

Олійник О.С.,
*старший викладач кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

СПИРТОВІ ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ

Розглядається проблематика в управлінні на спиртових підприємствах в напрямках ефективного й якісного розвитку цих підприємств. Управління та розвиток являються необхідними складовими в діяльності сучасних підприємств. Побудова головної стратегії підприємств ґрунтується на забезпечення його ефективного розвитку.

Ключові слова: *розвиток, підприємство, управління, проблематика, соціальний та економічний розвиток.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Становлення та розвиток національної економіки визначає об'єктивну необхідність набуття більш глибоких знань та вмінь практичного використання закономірностей трансформаційних перетворень. Акцентом сучасного етапу управління економікою є активізація процесів розвитку на промислових підприємствах України. Однак, майже повна відсутність комплексних наукових розробок, спрямованих на вирішення проблем управління розвитком, не дозволяє здійснювати ефективне управління економічним розвитком на базі накопиченого досвіду, сучасного стану і стратегічних цілей діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою наукових досліджень проблематики розвитку підприємств стали роботи Л. Маслоу, Ф. Герцберга, Д. Макгрегора, Л. Лайкерта, К. Аджириса, У. Бенніса, Р. Бекхарда, Г. Лінніта, В. Френча, С. Белла, Т. Камінге, Х. Уорлея, М. Мескона, М. Альберта, Ф. Хедуорі, Т. Норберта, М. Хаммер, Дж. Чампі.

Незважаючи на значний інтерес до окресленої проблематики з боку науковців та фахівців, система ефективного управління економічним розвитком підприємств чітко не окреслена. Крім того, відсутня загальновизнана точка зору щодо основних індикаторів економічного розвитку спиртових підприємств, методології його діагностики, та вибору ефективного інструментарію управління діяльністю господарюючих суб'єктів для забезпечення активізації їх економічного розвитку.

Невирішені аспекти загальної проблеми. У сучасній науковій літературі практично відсутні вдалі спроби розробки універсальних технологій управління розвитком підприємств, що суттєво перешкоджає підвищенню ефективності їх діяльності. Теоретичне, методологічне та практичне значення успішного розв'язання вказаних проблем, їх глибока теоретична і прикладна розробка обумовлює актуальність обраної теми, мету статті, її завдання та напрями дослідження.

Існуючі сьогодні напрями розвитку спиртових підприємств не орієнтовані на процес управління цим складним полісистемним явищем, а виступають лише інструментом одномоментної фіксації досягнутого рівня ефективності.

Метою дослідження є розробка засад і рекомендацій щодо підвищення управління економічним і соціальним розвитком підприємств на основі проблемно-діагностичного моделювання.

Для досягнення мети у статті поставлені та вирішені такі основні завдання:

- опрацювання наукових підходів і концепцій, що розкривають сутність та зміст ефективного управління економічним розвитком підприємств;
- визначення концепцій, що розкривають сутність управління соціальним розвитком підприємств;
- обґрунтування вихідних положень проблемно-діагностичного моделювання соціального і економічного розвитку підприємства;
- здійснення проблемного діагностування соціального і економічного розвитку спиртових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку економічної наукової думки характеризується переосмисленням традиційних підходів і методик управління соціально-економічними системами різних рівнів. Якщо в недалекому минулому вимірювання досягнень підприємств здійснювалося за допомогою таких методів управління розвитком господарюючих суб'єктів, які базувалися на управлінні фінансовими показниками діяльності, то сьогодні реалії сучасного ведення бізнесу вимагають переосмислення основних факторів економічного розвитку. В період сьогодення існують багато проблем теоретичного та прикладного характеру, що заважають ефективному й якісному розвитку підприємств.

Необхідність удосконалення довгострокових механізмів управління підприємствами зумовлена глибинними структурними перетвореннями у світових економічних відносинах, які проявляються в усіх сферах суспільного життя:

- динамічні зміни структури суспільних потреб, що викликають зникнення традиційних та активний розвиток нових ринків;
- швидкий розвиток науково-технічної бази суспільного виробництва, що призводить до внутрішньої нестабільності виробничих систем;
- зміни суспільної свідомості та відношення до економічної діяльності, як такої, зумовлюють формування соціальних стереотипів чи моделей бізнес-діяльності;
- глобалізація економічних відносин різних рівнів, що якісно змінює характер функціонування самих виробничо-комерційних систем, надаючи їм як нові можливості, так і генеруючи нові ризики.

Починаючи теоретичні дослідження розвитку підприємств, слід визначитися з ключовими загальнонауковими категоріями, що формують філософську базу досліджень.

Ключовими поняттями поставленої наукової проблематики, які дозволяють її позиціонувати у понятійно-категоріальному полі економічної науки, слід вважати:

Управління. Дану категорію слід аналізувати з двох основних позицій:

1) як процес;

2) як стан динамічного функціонування. У найбільш загальному контексті, під управлінням ми будемо розуміти процеси, основною метою яких є забезпечення здатності соціально-економічних систем зберігати та, у певних межах, змінювати свою якісну та кількісну визначеність. Термін «управління» вживається стосовно усіх різновидів систем (соціальних, економічних, організаційних, біологічних, механічних, хімічних тощо) і передбачає зусилля щодо їх цілеспрямованих змін.

Розвиток. У цілому категорія визначає характер змін, які відбуваються у будь-яких предметах, системах, явищах. Розвиток, як загальнонаукове поняття, характеризується кількома змістовними властивостями, що його визначають:

- 1) спрямованість;
- 2) швидкість;

- 3) результат;
- 4) причинність.

Традиційно виокремлюють дві форми розвитку будь-яких систем, явищ, процесів – прогрес (розвиток від «нижчого» до «вищого») та регрес (розвиток від «вищого» до «нижчого»). Зазначимо, що в економічних відносинах розвиток володіє усіма перерахованими рисами.

Категорія «управління» виражає здатність підприємства, як єдності соціально-економічної, матеріально-технічної та організаційно-технологічної систем, зберігати свою визначеність, підтримуючи стан динамічної рівноваги між внутрішніми та зовнішніми чинниками діяльності. Діяльність, у даному контексті, означає таке ставлення учасників бізнесу до соціально-економічного середовища господарювання, що передбачає його перетворення і підпорядкування їхнім економічним інтересам [6].

У загальнотеоретичному аспекті категорія «розвиток» розкриває характер змін, які відбуваються у системі підприємства. Іншими словами, це послідовність переходів соціально-економічної системи підприємства з одного стану в інший від моменту його створення до дати його ліквідації (юридичної та фізичної). Слід особливо зазначити, що підприємство, в рамках роботи трактується, як організаційно відокремлена, економічно самостійна, відкрита соціально-економічна система, яка на основі внутрішнього стану взаємодіє з зовнішнім середовищем і виготовляє продукцію (товари, роботи, послуги) [2, с. 3].

Розвиток підприємства є незворотнім процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану до іншого через процеси змін. Неповторність кожного конкретного економічного стану підприємства забезпечується неможливістю повного повторення різноманітності, якості, кількості та сили впливу факторів, які його визначили.

Першоосною розвитку підприємств слід вважати різноманітні зміни (внутрішнього та зовнішнього характеру), які виступають результатом взаємодії економічних предметів (об'єктів), їх різних властивостей, рис і параметрів. Соціально-економічні зміни у системі підприємства носять об'єктивний характер, тобто не залежать від волі та бажання людини (власників, менеджерів, працівників, інвесторів, кредиторів тощо).

З метою позиціонування поняття «розвиток підприємства» в системі економічних категорій, можна рекомендувати вивчення характеру його зв'язків з основними загальнонауковими суміжними термінами.

На основі проведеного формально-логічного аналізу категорії «розвиток» та поняття «розвиток підприємства», слід відзначити, що джерелом розвитку підприємства є об'єктивно існуюча невизначеність і внутрішні протиріччя економічних систем.

Ключовим фактором у цьому процесі слід вважати протиріччя між обмеженими економічними ресурсами та необмеженістю економічних потреб людини. Таким чином, розвиток підприємств слід визначити на чотирьох рівнях, кожен з яких створює основу для наступних рівнів:

Науково-теоретичному рівні: розвиток – це сукупність внутрішньо та зовнішньо обумовлених послідовностей переходів підприємства (чи окремих його підсистем) з одного стану відносної стійкості у інший, починаючи від моменту його створення до повного припинення функціонування.

Методологічному рівні: розвиток підприємства – це постійні зміни структури, функцій, елементів, а також їх окремих властивостей, які дозволяють більш чи менш ефективно функціонувати соціально-економічній системі підприємства за умов динамічного середовища господарювання.

Методичному рівні: розвиток підприємства – це процес поступової зміни кількісних і якісних характеристик окремих бізнес-процесів і цільової ефективності підприємницької діяльності у цілому.

Прикладному рівні: розвиток підприємства – це постійні зміни (підвищення) цільової ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, персоналу, земельних ділянок тощо у короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективах.

Як правило, термін «розвиток» вживається тільки у контексті прогресивних змін, що удосконалюють бізнес-процеси підприємства. Не слід забувати й про інші можливі напрямки розвитку підприємств – регресивні зміни, які цілком допустимі за певних обставин. У науковій літературі [2, с. 4], під розвитком підприємства найчастіше розуміють саме удосконалення діяльності, тобто зміни по висхідній траєкторії – від нижчого до вищого, від простого до складного. На наш погляд, не можна однозначно вказати на прогресивність таких змін.

Проблеми забезпечення ефективності розвитку підприємств належать до сфери стратегічного управління. Практичні результати визначення напрямків і кількісних параметрів розвитку підприємств втілюються у їхніх стратегіях, деталізуються у тактичних планах і доводяться до практичних заходів у рамках оперативних вказівок [1, с. 5].

Розвиток соціально-економічних систем різних рівнів (в тому числі малих підприємств) буває спрямований (цілеорієнтований) та неспрямований (спонтанний). Крім того, слід виокремлювати свідоме та несвідоме управління, що передбачають різні процеси та мають різну структуру. Вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців дало можливість побудувати комплексну класифікацію видових проявів процесів розвитку на підприємстві.

Висновки і перспективи подальших розробок Отже, розвиток підприємства – це сукупність змін різної економічної природи, спрямованості, інтенсивності, що об'єктивно відбуваються у соціально-економічній системі спиртового підприємства під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, а також призводять до переходу та фіксації підприємства у різних організаційно-економічних станах (відносно стійкого характеру).

Список використаних джерел

1. Ансофф И.Х. Новая корпоративная стратегия [Текст] / Ансофф И.Х. – Санкт-Петербург.: СПб: Издательство «Питер», 2004. – 416 с.
2. Білоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні [Текст] / Г. Білоус // Економіка України. – 2000. – № 2. – С. 34-40.
3. Богатирьов І.О. Ефективність розвитку підприємств [Текст] / Богатирьов І.О. // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наук. праць. Вип.7 – 8 (26 – 27). – К.: НДЕІ, 2003. – С.73-79.
4. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємств (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України) [Текст]: дис. канд. Ек. Наук: 08.06.01: захищена 15.05.03: затв.27.09.03/Богатирьов І.О. – К., 2003. – 220 с.
5. Лавінський Г.В. та ін. Моделювання системних характеристик в економіці: Навч. посіб. [Текст] / Лавінський Г.В. та ін. – К.: УФЕІ, 2004. – 172 с.
6. Шіковець К.О. Моделювання управління економічним розвитком підприємств (на прикладі легкої промисловості) [Текст] / дис. канд. Ек. Наук: 08.06.01: захищена 4.02.06: затв.14.05.06/Шіковець К.О. – К., 2006. – 235 с.

Summary. We consider the issues in the management of alcohol-enterprises in the areas of quality and efficient development of these enterprises. Management and development are essential components in the operation of modern enterprises. Construction of the main business strategy is based on ensuring its effective development.

Key words: development, enterprise management issues, social and economic development.